

ONDERNEMERSCHAP IN BELGIË EN VLAANDEREN

RESULTATEN VAN DE GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR 2005

Sophie Manigart

Hans Crijs

Mirjam Knockaert

the Autonomous Management School of
Ghent University and Katholieke Universiteit Leuven

EXECUTIVE SUMMARY

- TEA (Total Entrepreneurial Activity) meet het percentage van de beroepsbevolking dat actief betrokken is bij het opzetten van een onderneming of recentelijk een eigen onderneming heeft opgericht. De TEA voor België kent een lichte stijging van 3,5% tot 3,93%. De index voor Vlaanderen stijgt sterk van 2,7 naar 3,71%. Concreet betekent dit dat, op 100 Vlamingen, 3 tot 4 mensen net een onderneming opgericht had of er één aan het oprichten was in 2005.
- De ondernemersgraad in België en Vlaanderen blijft evenwel onder het gemiddelde van de EU, en België behaalt de voorlaatste plaats op 15 EU-landen.
- De gemiddelde Belgische ondernemer is nog steeds mannelijk, tussen 25 en 44 jaar oud en hoger geschoold.
- Slechts een beperkt aantal ondernemers richt een innovatief bedrijf op, stelt een sterke groei in tewerkstelling voorop, en denkt internationaal verkopen te realiseren. Ook hier scoort België bedroevend ten opzichte van de overige EU-landen. Vlaanderen scoort op elk van deze gebieden net onder het Belgische gemiddelde.
- Belgen en Vlamingen ondernemen vooral uit opportuniteitsoverwegingen. 43% van alle Belgen (en 40% van de Vlamingen) gelooft dat er opportuniteiten zijn om een bedrijf op te starten. 44% van de Belgen (en 47% van de Vlamingen) heeft vertrouwen in zijn of haar ondernemerscapaciteiten, en 37% van de Belgen en Vlamingen geeft aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije 2 jaar een bedrijf opgericht heeft. Alhoewel faalangst voor gemiddeld 32% van de Belgen (en 30% van de Vlamingen) een hinderende factor is, scoren we hier beter dan het Europees gemiddelde.
- De gemiddelde Belg staat meer open voor investeringen in andermans bedrijf dan de voorbije jaren: 3,11% van de Belgen gaf aan de voorbije jaar een investering gedaan te hebben in de opstart van derden ten opzichte van 1,6% in 2004. We investeren daarbij vooral in bedrijven van dichte familieleden. Vlaanderen scoort iets beneden het Belgische gemiddelde, met 2,5% van de Vlamingen die aangaven het voorbije jaar in andermans bedrijf geïnvesteerd te hebben. Hiermee blijft Vlaanderen net boven het Europees gemiddelde van 2,4%. Ook de Belgische experts laten zich ten opzichte van het verleden en het Europees gemiddelde een stuk positiever uit over de beschikbaarheid van financiering voor startende en groeiende ondernemingen.

INTRODUCTIE

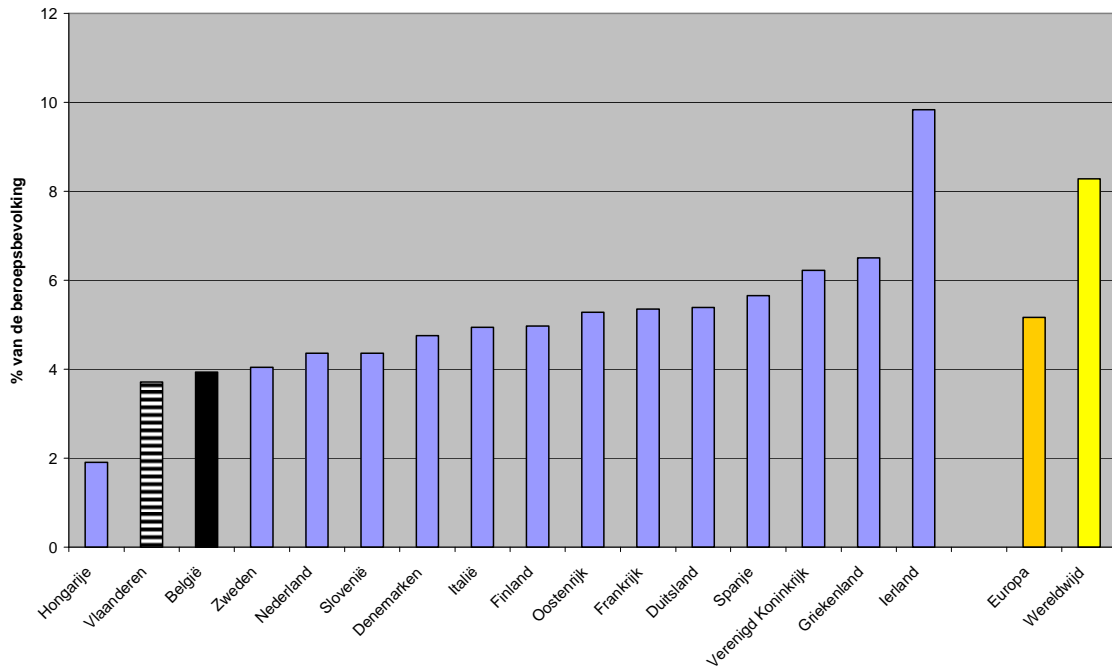
In 2005 werd voor de zesde keer het GEM-onderzoek uitgevoerd. GEM staat voor “Global Entrepreneurship Monitor” en is een wereldwijd onderzoek dat de ondernemersgraad meet. Het wereldwijde onderzoek wordt gecoördineerd en gesuperviseerd door London Business School (VK) en Babson College (VS). In België werd de studie uitgevoerd door Vlerick Leuven Gent Management School en Universiteit Gent, op vraag van het “Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie” (Ministerie van Economische Zaken van de Vlaamse Gemeenschap). De Universiteit Luik werd, op vraag van de Waalse Minister van Economische Zaken, ingeschakeld voor de analyse van de Waalse resultaten.

1. Zijn wij, Belgen en Vlamingen, ondernemers?

GEM peilt in eerste instantie naar de ondernemersgraad van de Belg. Hiervoor werd de Total Entrepreneurial Activity (TEA)-index ontwikkeld. TEA onderzoekt welk percentage van de beroepsbevolking dat actief betrokken is bij het opzetten van een onderneming of recentelijk een eigen onderneming heeft opgericht. De TEA-index voor België bedraagt voor 2005 3,93%, wat (weliswaar) een beperkte stijging is ten opzichte van de TEA voor 2004 (3,5%). De TEA-index voor Vlaanderen kende een sterke stijging van 2,7 naar 3,71%, terwijl de TEA-index voor Wallonië daalde van 4,7 naar 3,6%. Voor Vlaanderen betekent dit concreet dat gemiddeld 3,71 mensen in 2005 aangaf bezig te zijn met de oprichting van een bedrijf of er recent ook effectief één opgericht had. De stijging blijkt in lijn met de stijgende aangroei van starters in Vlaanderen, die door Unizo in de eerste elf maanden van 2005 vastgesteld werd.

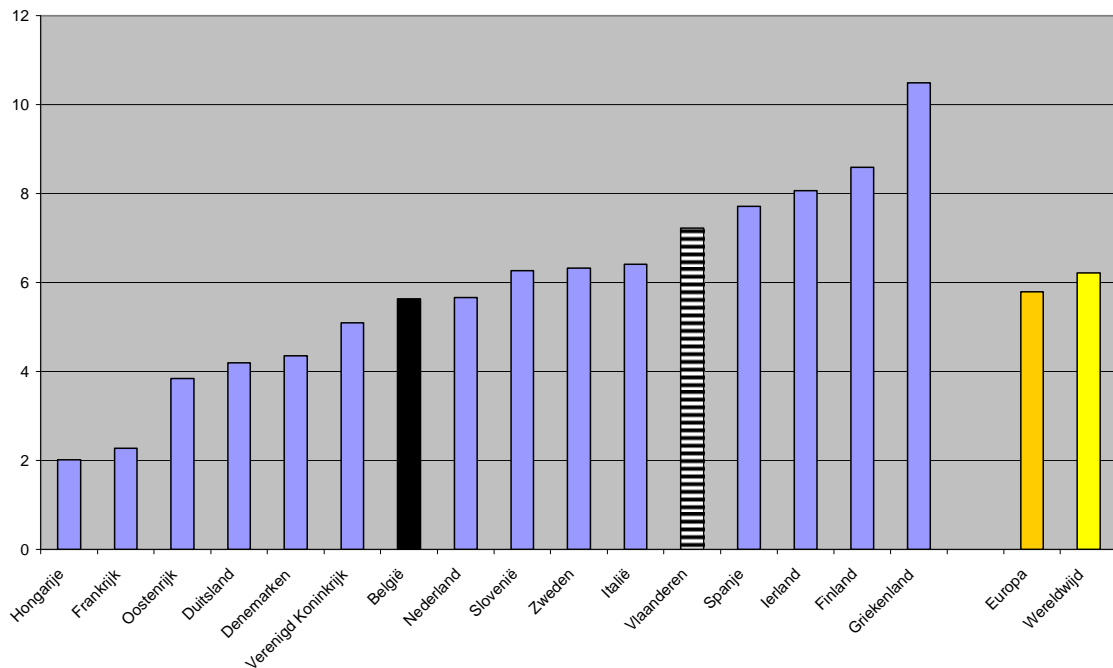
GEM analyseert enerzijds de ondernemersgraad per regio, en positioneert elke regio ten opzichte van elkaar. Hierbij merken we dat de ondernemersgraad in België en Vlaanderen onder het gemiddelde van de Europese Unie (5,2%) blijft. Voor het tweede jaar op rij behaalt België de voorlaatste plaats in het peloton van de 15 Europese landen die deelnamen aan GEM. Deze Europese landen blijven evenwel allemaal sterk onder het gemiddelde van 8,3% dat wereldwijd opgetekend werd.

Figuur 1: TEA in België, Vlaanderen en de landen die deel uitmaken van de Europese Unie (in %).

Sinds dit jaar analyseert GEM naast de opstartactiviteiten van ondernemers ook de gevestigde ondernemersactiviteit in iedere regio. Ondernemers die eigenaar en manager zijn van een bedrijf dat gedurende meer dan 42 maand salarissen uitgekeerd heeft worden tot deze laatste categorie gerekend. Op het vlak van gevestigde ondernemingsactiviteit scoort België gelijkaardig aan het Europese en wereldwijde gemiddelde. Vlaanderen scoort een stuk beter, met gemiddeld 7,22% van de Vlamingen die aangeven eigenaar en manager te zijn van een gevestigde onderneming, ten opzichte van 5,63% van de Belgen.

Figuur 2: Proportie van de bevolking in België, Vlaanderen en de landen die deel uitmaken van de Europese Unie die eigenaar en manager zijn van een gevestigd bedrijf (in %).

2. Wie zijn die Belgische en Vlaamse ondernemers?

Mannen blijken nog steeds meer betrokken bij ondernemerschap dan vrouwen. Bijna 70% van de geïnterviewde Belgen die aangaven betrokken te zijn bij een nieuwe opstart of recent een nieuw bedrijf opgericht hebben bleken mannen te zijn. Deze bevinding is in lijn met de bevindingen van de voorbije jaren, en is consistent met de bevindingen in andere GEM-landen. De Vlaamse vrouw blijkt iets ondernemender te zijn, met ongeveer 37% van alle ondernemersschapsactiviteiten die aan hen toegeschreven kunnen worden.

Grote verschillen zijn er ook merkbaar op het vlak van leeftijd en opleiding. De meerderheid van de Belgische en Vlaamse ondernemer bevindt zich in de leeftijdscategorie 25 - 44 jaar. Het grootste deel van de Belgen en Vlamingen die ondernemen heeft een hogere opleiding genoten. Zo heeft 33% van de Belgen en 36% van de Vlamingen een hogere, niet-universitaire opleiding, en heeft 29% van de Belgen en 24% van de Vlamingen een universitair diploma. 25% van de ondernemende Belgen en 29% van de Vlamingen heeft een technisch secundair diploma.

3. Welk type bedrijven starten deze Belgische en Vlaamse ondernemers?

Maar welke bedrijven start de Belgische ondernemer? En wat zijn zijn objectieven naar groei? Om dit na te gaan bevroegt GEM niet alleen de graad van ondernemerschap, maar gaat ook de aard van dit ondernemerschap na. Concreet wordt nagegaan hoe innovatief deze nieuwe ondernemingen zijn, of ze een sterke groei in het werknemersaantal verwachten en of ze verwachten internationale verkopen te realiseren.

Tabel 1: Een blik op internationalisatie, jobcreatie en innovativiteit van de startende ondernemers

	België			Vlaanderen			EU
	2005	2004	2003	2005	2004	2003	2005
TEA	3,93	3,5	3,9	3,71	2,7	2,6	5,26
TEA Innovatie	0,98	1,4	1,6	0,84	1,3	X	1,44
TEA Jobcreatie	0,16	0,3	0,3	0,15	0,2	X	0,47
TEA Internationalisatie	0,53	1,2	1,5	0,42	0,7	X	0,49

25% van de Belgische ondernemers geeft aan een bedrijf op te richten dat gebaseerd is op een innovatie. De Belgische innovatie-index, zoals hierboven weergegeven blijft hiermee onder het Europese gemiddelde, en we halen hier een 11^e plaats op 15 deelnemende Europese landen.

Meer in het oog springend is de proportie van startende ondernemers die een sterke groei van het werknemersaantal vooropstellen. 0,16% van de Belgische beroepsbevolking, of

4% van alle mensen die aangaven betrokken te zijn in een nieuwe opstart, plant om 20 of meer jobs te creëren binnen de komende 5 jaar. Op Europees niveau denkt gemiddeld 9% van alle ondernemers deze werknemersaangroei te kunnen bereiken. België haalt op vlak van ondernemerschap, gericht op jobcreatie, een bedroevende 13^e plaats op 15.

GEM meet ook de internationalisatiegraad van de Belgische starters. De resultaten voor 2005 geven aan dat 0,53% van de ondernemers die de voorbije 3,5 jaar een onderneming opstartten meer dan 10% buitenlandse klanten hebben. Alhoewel België hier beter scoort dan het gemiddelde van de EU is de evolutie zowel voor België als voor Vlaanderen negatief, met hoe langer hoe minder bedrijven die aangeven te internationaliseren. Voor een land zoals België, met een beperkte thuismarkt, is deze evolutie zorgwekkend.

We kunnen dus concluderen dat de Vlaming, ongetwijfeld ook onder impuls van een aantal overheidsinitiatieven, meer ondernemend geworden is, maar dat deze ondernemingen hoe langer hoe minder innovatief zijn, minder gericht zijn op jobcreatie en minder internationaal verkopen realiseren. Indien overheidsprogramma's hun doel van jobcreatie willen bereiken zal er dus meer aandacht besteed moeten worden aan de kwaliteit van ondernemerschap op het vlak van jobcreatie en internationalisatie, en minder op de kwantiteit van ondernemerschap.

De beleidsaccenten zouden met andere woorden op innovatie, jobcreatie en internationalisatie moeten liggen, en deze criteria zouden dan ook in overweging moeten genomen worden bij het toekennen van middelen. Illustratief is hier de themaoproep 'ondernemerschap' van de Vlaamse Regering, waarbij projecten (onder andere) beoordeeld worden op de doelgroep, en projecten gericht naar vrouwen en 45+ers een plus in de beoordeling krijgen. Uit het GEM-onderzoek blijkt echter dat vrouwelijke ondernemers slechts in uitzonderlijke gevallen een bedrijf oprichten dat sterke jobcreatie genereert, innovatief is en sterk internationaal actief is. Van alle respondenten in 2005 die een bedrijf oprichtten op basis van een innovatie was 80% man. De bedrijven met sterke internationale focus waren voor 85% opgericht door mannen, en 100% van de bedrijven die beoogden binnen de 5 jaar 20 werknemers in dienst te hebben waren opgericht door mannen.

4. Waarom onderneemt de Belg en Vlaming?

87% van de Belgen en 89% van Vlamingen die tijdens het onderzoek aangaven recent een bedrijf opgericht te hebben of er binnenkort één te zullen oprichten gaf aan dat ze hiertoe gedreven waren door een opportuniteit. Noodzaak, of het feit dat er geen andere mogelijkheden om te werken zijn, wordt slechts in beperkte mate aangegeven als reden. Hier scoren we in Vlaanderen en België aanzienlijk beter dan Europa (79% geeft aan te ondernemen uit opportuniteit) en het gemiddelde wereldwijd (75%). Het feit dat Vlamingen en Belgen slechts in heel beperkte mate door noodzaak tot ondernemerschap gedreven worden ligt nauw samen met onze hoge levensstandaard en ons uitgebouwde sociale zekerheidssysteem.

5. Zijn er opportuniteiten tot ondernemerschap in België en Vlaanderen? Over facilitators en hinderpalen.

De 4047 interviews die in 2005 afgenomen werden peilden naar de omgevingsfactoren voor ondernemerschap in België, en de perceptie van de gemiddelde Belg en Vlaming over deze factoren. Er werd nagegaan of Belgen de indruk hebben dat er opportuniteiten bestaan om een nieuwe onderneming op te richten, en of ze het gevoel hebben over de kennis en vaardigheden beschikken om een goede ondernemer te zijn. Daarnaast werd nagegaan hoeveel Belgen een ondernemer kennen, en in hoeverre angst voor falen de Belg ervan weerhoudt een bedrijf op te starten.

Op elk van deze indicatoren scoren we gelijkaardig tot beter dan het Europees gemiddelde. Zo geeft 40% van de Vlamingen en 43% van de Belgen aan opportuniteiten te zien om een nieuwe onderneming op te starten, wat een stuk boven het Europees gemiddelde van 33% ligt. Opvallend is hier de evolutie over de jaren. In 2002 gaven slechts 15,8% van de respondenten aan opportuniteiten te zien, en in 2003 steeg dit percentage tot 37,5%, om nu deze positieve trend verder te zetten.

Ook met betrekking tot onze eigen kennis en vaardigheden zijn we positief: 47% van de Vlamingen en 44% van de Belgen heeft vertrouwen in zijn/haar ondernemingsvaardigheden, ten opzichte van 40% op Europees vlak. Ook hier houdt België de stijgende trend van de voorbije jaren aan.

37% van de Vlamingen en Belgen geeft aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije twee jaar een bedrijf opgestart heeft. Het kennen van ondernemers blijkt een niet onbelangrijke factor in de beslissing tot het opstarten van een nieuw bedrijf, en hier scoren we gelijkaardig aan het Europese gemiddelde.

Conclusie: een belangrijk deel van de Belgen en Vlamingen ziet opportuniteiten om een bedrijf op te starten, acht er zich ook toe bekwaam, en kent persoonlijk een ondernemer.

Wat weerhoudt ons dan om meer te ondernemen? GEM ging na in hoeverre angst tot falen hier een rol speelt. De Belg en Vlaming heeft duidelijk minder angst tot falen dan de gemiddelde Europeaan: 30% van de Vlamingen en 32% van de Belgen geeft aan dat faalangst hen verhindert een bedrijf op te starten. Het Europees gemiddelde situeert zich rond de 35% wat aanzienlijk hoger is dan de 23% die GEM in de VS liet optekenen. De stigmatisatie van falend ondernemerschap vormt dus nog steeds een belemmerende factor voor ondernemerschap in Europa, waar reglementeringen met betrekking tot faillissementen en terugbetalingsverplichtingen zwaarder wegen dan in de VS. Terwijl het runnen van een bedrijf dat uiteindelijk failliet gaat als een gewaardeerde vorm van ervaringsopbouw aanzien wordt in de VS, en de kans om in de toekomst financiering op te halen voor een nieuwe start verhoogt, zien we in Europa het tegenovergestelde. Zowel

onze reglementeringen mbt. faillissementen als onze venture capital industrie blijken een nieuwe start voor ondernemers in de weg te staan. Dit, in samenwerking met ons sterk uitgebouwd sociaal zekerheidssysteem, dat ons van een hoge levensstandaard voorziet buiten het ondernemerschap, lijkt het Belgisch ondernemerschap in de weg te staan.

6. Zijn er voldoende financieringsmiddelen voor Belgische ondernemers?

Eén van de frequent aangehaalde redenen waarom ondernemingen niet van de grond geraken is het gebrek aan opstartfinanciering. Jaarlijks peilt GEM naar de beschikbaarheid van startkapitaal, via een telefonische bevraging bij de bevolking en via experteninterviews. Via de telefonische interviews wordt gepeild naar financiering van informele investeerders. 3,11% van de Belgen en 2,49% van de Vlamingen gaf aan de voorbije drie jaar een investering gedaan te hebben in de opstart van derden. Hiermee blijkt België een sterke inhaalbeweging gemaakt te hebben, en dit jaar bij de kop van het Europese peloton te eindigen. We moeten de informele investeerders overigens vooral in familiekring gaan zoeken. Ongeveer 50% van de respondenten die aangaven in andermans bedrijf geïnvesteerd te hebben deed dat in een bedrijf van een dicht familielid. Andere mogelijke bronnen van informeel risicokapitaal zijn vrienden en burens (12%) en collega's (9%).

Waar de telefonische bevraging aangeeft dat Belgen meer geneigd zijn om zelf te investeren in andermans bedrijf, duiden ook de expertinterviews op een trend naar een grotere beschikbaarheid van kapitaal voor jonge ondernemingen. Zo spraken de experten zich ten opzichte van voorbije jaren veel positiever uit over de beschikbaarheid van eigen vermogen-financiering, schuldfinanciering en subsidies voor nieuwe en groeiende ondernemingen. In vergelijking met andere Europese landen beoordeelden de experten de toegang tot financiering een stuk positiever. Initiatieven zoals de Vriendenlening,

Innovatiefonds en Arkimedes kunnen hier als mogelijke verklaring naar voren geschoven worden.

Meer informatie?

Contacteer:

Mirjam Knockaert: mirjam.knockaert@vlerick.be, tel: 09/210.98.70

Sophie Manigart: sophie.manigart@vlerick.be, tel: 09/210.97.87

Hans Crijns: hans.crijns@vlerick.be, tel: 09/210.98.15